

שבוע טוב

Číslo 75/5768

3.duben 2008

Výklad k sidře Tazria (Leviticus 12,2 – 13,59)

„B-h řekl Mošemu: Mluv k dětem Izraele. Když žena otěhotní a porodí chlapce, bude nečistá po sedm dní, jako je nečistá v době pravidelného krvácení. Osmý den bude obřezána jeho předkožka ...Po skončení dnů jejího očišťování...přinese v oběť...“

Duchovní nečistotu nelze přirovnat k ničemu ve fyzickém světě, nepodobá se žádné fyzické nemoci. Případá nám asi zvláštní, že narození- doba radosti a naděje- je příčinou duchovní nečistoty. Tóra v Gn 3:16 říká: „Protože jsi jedla ze stromu poznání...velice rozmnožím tvé trápení...budeš rodit děti v utrpení“. Talmud k tomu dodává: Ptali se Šimona bar Jochaje, proč Tóra prikazuje, aby žena, která porodila, přinesla oběť za hřích? Odpověděl: Protože když rodila, možná kvůli bolesti sama sobě přísahala, že už nebude mít styk se svým mužem (aby se vyhnula dalšímu porodu). Sforno říká, že když se žena zotavuje po porodu, je zcela zaměstnána svým fyzickým stavem a nedokáže se soustředit na duchovní věci, není tedy způsobila přiblížit se k ničemu svatému, dokud sama nepřinese oběť.

Přitom porodní bolesti trvají jen pár hodin, nanejvýš den, potom nastane „bolest“ trvající desítky let- výchova dítěte. A ne vždy se děti dobře vyvedou, jak víme z případu Menašeho, špatného syna spravedlivého krále Chizkijáš: „V oněch dnech Chizkijáš smrtelně onemocněl a prorok Ješajah (Iz), syn Amosův k němu přišel a řekl: Tak praví Hospodin. Udělej pořízení, protože zemřeš.“. Chizkijáš se zeptal: Proč je můj trest tak tvrdý? Prorok odpověděl: Protože ses neoženil. A Chizkijáš řekl: To bylo jen kvůli tomu, že jsem předvídal prorockým B-žím duchem, že budu mít špatné děti. Co mluvíš o B-žím duchu?, napomenul ho Ješajah, vše, co máš přikázáno, máš vykonat a vše, co si přeje Hospodin, se stane!“ (Brachot 10a)

Rodiče se až do konce svého života starají o blaho svých dětí. Samotný porod se považuje za tak nebezpečný, že podle Meše chochma se to ženě nepřikazuje jako micva- Tóra nikomu nepřikazuje, aby dělala něco, čím riskuje svůj život. Kvůli rodící ženě se i šabat smí porušit, rodička má status osoby v ohrožení života. Ale jak řekl prorok Chizkijášovi- máme plnit micvu „plodte a množte se“ (Gn 1:28) a „zalidnit svět“. Svět má být obydlen, říká prorok

(Iz 45:18) : „Nestvořil jej (B-h), aby byl pustý, stvořil jej, aby byl obyván“.

Talmud říká o dítěti v matčině lůně: Svíce mu hoří nad hlavou a přehlédne celý svět z jednoho konce na druhý...není lepší období, než toto (= v lůně matky). Anděl ho naučí celou Tóru ...ale když vstoupí do světa, anděl ho lehce udeří přes ústa a ono zapomene vše, aby si to pak znovu oživovalo učením během života (Nida 30b).

Tóra nám připomíná význam příkazu plodit a vychovávat děti. Je obzvlášť aktuální připomínat nám to ve světě, kde se rodí děti, jež se v dospělosti vyhýbají myšlence mít vlastní děti, a kde jsou rodiče, kteří sice bez rozpaků plodí nelegitimní či legitimní potomky, ale nedávají jim lásku potřebnou k tomu, aby z nich mohli vyrůst odpovědní, zralí lidé.

Na začátku paraši uvádí verš příkaz obřízky. Když se Moše vydal ze svého exilu do Egypta, aby se stal zachráncem Izraele, zastavil se i s rodinou, aby přenocoval. Tehdy, jak říká Tóra, „střetl se s ním Hospodin a chtěl ho usmrtit“. Raši cituje midraš, že když se Moše vydával na cestu, byl jeho druhý synek Eliezer právě narozen a ještě neobřezán. Moše se domníval, že kdyby ho obřezal před cestou, ohrozí život novorozence; na druhé straně nelze ani cestu odložit, protože je to příkaz Hospodinův. Mošeho povinností bylo obřezat synka při první vhodné příležitosti; když se však zastavili k přenocování, nejdřív sundával zavazadla z naložených zvířat, místo aby hned obřezal synka. Proto k němu přišel anděl v podobě hada- říká midraš- a začal ho polykat od chodidel až po stehna a od hlavy až k místu obřízky- názorně mu dal najevo, že zasluhuje smrt za odkládání povinnosti. Cipora to pochopila a rychle provedla sama obřízku synka; zachránila tím Mošemu život.

Midraš říká, že Židé byli v Egyptě ztotožnění až poté, co se přestali obřezávat, chtějíce se podobat Egypťanům. Tóra mluví o obřízce jako o „znamení svatě smlouvy“, tj. smlouvy mezi B-hem a židovským národem. Když se Židé přestali obřezávat, přestali se identifikovat s B-hem a upadli do otroctví, z něhož mohli být vykoupeni, teprve když se k B-hu znovu přihlásili obřízkou- aby mohli obdržet Tóru, museli být s B-hem spojeni a projevit svůj vztah k němu. Základem přežití a rozvoje židovského národa je to, že se identifikuje jako B-ží lid- am Hašem. Jak nás učí

dějiny, asimilace a skrývání vztahu s B-hem nás nikdy neuchránily od pronásledování.

Komplexnost halachy postihuje každou situaci i okolnost života a formuje patřičné postoje a chování. B-h je trvale přítomen v našem životě, i v kuchyni či ložnici, a přetváří všední a konečné do svatého a věčného. Posláním Židů je být vzorem životního stylu, který včleňuje B-ha do všech poloh a nuancí života.

Zpočátku to nebylo lehké. Židovský národ se musel nejprve naučit žít s B-hem, který se stal konstantou jejich života. Bylo jasné, že žít s B-hem vyžaduje víc než modlit se třikrát denně, zachovávat šabat a dodržovat kašrut. Čas dostal hlubší význam. Jídlo a spánek se staly prostředky k službě B-hu; sociální vztahy a závazky odkazovaly k B-hu jako k měřítku, jímž bude poměřován jejich úmysl a integrita.

Největším zásahem do života však bylo vědomí, že jsou trvale souzeni, že nic neunikne B-ži pozornosti- skutky, myšlenky, přání i sny leží před vševidoucím a vševědoucím Pánem světa. Přičtíme k tomu abnormální podmínky života v poušti. Např. mana- podle chazal nebyl každodenní „pokrm z nebes“ jen výrazem jejich naprosté závislosti na B-hu, ale také stálým potvrzováním jejich vztahu k B-hu: čím hlubší a odpovědnější vztah jedince k B-hu, tím blíže manu nacházel, takže někteří ji měli u vchodu do stanu, jiní pro ni museli jít až daleko. Tato čtyřicetiletá pouštní lekce však byla nezbytná, jestliže měl národ plnit své poslání ve světě: stát se vzorem ostatním národům.

Bezprostředně po kapitole o rodiče následuje kapitola o mecora- osobě postižené caraat. Caraat je nákaza, jež nemá fyzické, ale duchovní příčiny- je to projev duchovního pochybení člověka. Postihuje osobu zejména za lašon hara- „zlý jazyk“= roznášení řečí a hanlivé mluvení o druhých, tj. to, co i dnes tak dobře známe: tam se utrousí, onde se utrousí.

Talmud uvádí: Proč mecora musí bydlet odloučeně od všech ostatních, v čem se odlišuje od jiných nečistých? Je to proto, že když mluvil lašon hara, způsobil odloučení mezi mužem a jeho ženou či mezi přáteli nebo sousedy. Proto musí sám být odloučen od všech ostatních (Arachin 16b). Tentýž traktát zachycuje obšírnou diskusi o závažnosti hříchu lašon hara, v níž se mj. říká: Kdo mluví lašon hara, jakoby popřel celou Tóru... je jako ten, jehož hříchy sahají až k nebi... je jako ten, kdo zaslouží trest kamenování... jako ten, jemuž B-h řekl, že pro oba není ve světě místo... je jako ten, kdo se dopustil modlářství, nedovolených vztahů a vraždy (= tři hříchy, o nichž se říká, že člověk má raději zemřít, než by se jich dopustil).

Lašon hara praktikoval had, když svádel Chavu (Evu) k jezení ovoce zakázaného stromu poznání: mluvil lašon hara o samotném B-hu.

Vyhnout se lašon hara je někdy obtížné, protože tohoto hříchu se člověk může dopustit, i když neřekne vůbec nic- jako Job, který byl podle midraše jedním z faraónových rádců a když faraon hledal „konečné řešení“ židovské otázky v Egyptě a tázal se rádců na jejich názor, Job mlčel, Židy ani nebránil, ani nehaněl. A důsledek? Byl později stížen caraat, jak naznačeno v Písni moře (Ex 15), kterou Židé zpívali po rozdělení moře: „Tvá pravice, Hospodine, velkolepá v síle, tvá pravice zdrtila nepřitele (tirac ojev)“. Podle Arizel výraz „tirac ojev“ lze při jiném uspořádání písmen číst jako „caraat Jov“.

Proč je lašon hara tak závažný hřích? Protože zneužívá toho, že člověk byl stvořen, aby se podobal B-hu. Kdo mluví lašon hara, chce být B-hem. Co dělá? Soudí druhého. Tóra sice přikazuje, že ten, kdo uškodil lidem, má být souzen oprávněným soudem a podle toraického zákona. Ale Tóra přikazuje, že souzen má být skutek člověka, nikoli člověk sám. Soudit skutek znamená říci přibližně toto: Asi jsi udělal něco, co je v rozporu s Tórou, měl jsi pro to nějaký vážný důvod, nebo to bylo nedopatření? Jestli jsi to udělal úmyslně, víš, že za to je ten a ten trest? Můžeme ale nazvat špatným toho člověka? Špatný je ten, kdo by mohl být dobrý, ale zvolil si svobodně, že bude špatný. Jenže většina těch, kdo dělají „špatné věci“, dělá je proto, že se někde něco v jejich životě přihodilo. A víme, co se tomu člověku přihodilo? Vyrůstali jsme s ním, známe dopodrobna (=na vlastní oči, ne z doslechu a z toho, co si sami domyslíme) jeho rodinné poměry i jeho život, takže můžeme s jistotou prohlásit „ano, ten člověk je opravdu špatný“?

Snad to je právě důvod, proč mecora bydlí sám. B-h je jeden. Ale člověk je závislý na druhých lidech, to si nejlépe uvědomí právě, když se octne v osamění. V odloučení od ostatních rychle přijde na to, že není B-h. Když musel v pokoře přijít za kohenem, aby dal prohlédnout nákazu na svém těle, domu či oděvu, cítil se asi velmi, velmi lidsky.

Dnes není Chrám a caraat je dávno zaniklý trest. Ale jak uvádí Talmud, B-h má vždy způsob, jak nám sdělit, co děláme dobře a co špatně. Člověk má schopnost podobat se B-hu. Ale není B-h, a kdykoli se pokusí zapomenout, že je jen člověk, je mu to nějak citelně připomenuto.

Rambam v Hilchot Deot uvádí, že i když člověk se má chovat ve všem umírněně a nezacházet do extrémů, jedině v pokoře to neplatí, jedině v pokoře by měl jít až do krajnosti, právě proto, že člověk má přirozený sklon k sebestřednosti.

V kapitole se uvádí kritéria určování caraat, v další paraše pak pravidla očištění po skončení nákazy. Jestliže kohen po prohlédnutí zjistil, že je to caraat, prohlásil postiženého za tame- nečistého, a ten pak byl v odloučení, dokud postižení nepominulo. Bylo-li sporné, zda jde o caraat, kohen prohlédl postiženého znovu po sedmi dnech, při nezměněném stavu ještě jednou po dalším týdnu, a když i pak bylo postižení

beze změny, prohlásil ho za čistého. Postižený vykonal rituální ponoření sebe i svého oděvu. Ale jestliže to nebyla caraat-duchovní nečistota, proč musel vykonat ponoření?

Když Tóra zmiňuje trest karet (= duchovní odříznutí), užívá slov „duše je odříznuta od Izraele“ nebo „odříznuta od svého lidu“. Proč, když ve skutečnosti to znamená, že duše člověka je odříznuta od svého zdroje- od B-ha? Jedinec však může mít vztah s B-hem jedinec jako součást národa Izraele. B-h je zdrojem svatosti a je-li jedinec odříznut od národa, nemá spojení se svatostí.

Osoba, která byla dva týdny odloučena od ostatních kvůli sporné caraat, byla odtržena od svého společenství a ježto stav čistoty a svatosti pochází jen ze spojení s B-hem (skrze židovský národ), osoba po svém odloučení už není ve stavu duchovní čistoty, proto musí vykonat rituální očistu ponořením v mikvi.

Rb. S.R. Hirsch shrnul, proč caraat bylo projevem duchovního pochybení, ne fyzické nemoci: 1/ Zda jde o caraat či ne, zkoumal a určoval kohen, ne lékař, 2/ z příbytku napadeného caraat, směly být odneseny všechny věci předtím, než byl dům prohlášen za nečistý, 3/ nebyla stanovena žádná omezující opatření pro svátky, ačkoliv o svátcích se lidé shromažďovali ve větším množství a v případě fyzické nákazy by to byla doba rozšíření infekce, 4/ jestliže byl postižen celý povrch těla člověka caraat, nestal se postižený mecora, za mecora byl považován, jen když na kůži byla i nezasazená místa, 5/ caraat se týkala pouze Izraele, mimo Izrael nebyla.

Chazal uvádějí, že zákony Tóry lze rozdělit do tří kategorií: mišpatim-zákony, edut- svědectví, chukim-výnosy a vysvětlují, že mišpatim jsou racionálně zdůvodnitelné příkazy, jež by listvo formulovalo, i kdyby je nepřikázal B-h: zákaz krást a loupit, škodit druhým, vraždit atd. jsou nutné k přežití a fungování společnosti. Chukim jsou zákony rozumem nezdůvodnitelné, jako např. zákaz

šatnez (nošení oděvu ze směsi lnu a vlny), zákaz vaření masa v mléce, červená kráva a nida. Tyto zákony zachováváme jen proto, že je B-h přikázal- Tóra o tom říká: „To je zákon Tóry. Je to Můj výnos, bez ohledu na to, zda rozumíte a nesmíte jej zpochybnit“.

Verš paraši říká, že po porodu chlapce je žena nečistá sedm dní, po porodu děvčátka dva týdny, ale po uplynutí této doby je žena považována za rituálně čistou, i kdyby stále krvácela. Tóra nazývá menstruační krev „dmaj tahara- krev čistoty“ Jak tomu rozumět, tatáž krev jednou je nečistota, a jindy není?

Podívejme se na ostatní uvedené příklady chukim. Tóra zakazuje nosit oděv z kombinace vlny a lnu. Zdánlivě naznačuje, že to negativně působí na duchovní stránku člověka. Ale když má muž lněný oděv se čtyřmi „rohy“, musí k rohům připevnit vlněné cicit (třásně), aby jej mohl nosit. Není to v rozporu? Tóra také říká, že když někdo vaří maso v mléce, nesmí z toho jíst ani mít z toho prospěch (prodat je). Ale když někdo naloží maso do mléka, až je maso úplně prosáklé mlékem, může z toho mít prospěch- opět se to zdá být v rozporu. Tóra také říká, že když muž má pohlavní styk s manželkou svého bratra- i po bratrově smrti nebo po rozvodu- pokládá se to za incest, zakázaný vztah. Ale pokud tentýž bratr zemřel bez žijících potomků, mluví Tóra o levirátním manželství, aby jméno zesnulého zůstalo zachováno- znovu zdánlivá nedůslednost. A k dovršení předchozích příkladů: popelem z para aduma- červené krávy se člověk očistil od nejhoršího znečištění, od dotyku mrtvoly; ale čistý= ten, kdo vykonává proces, jímž vznikne popel, se tím stal nečistý. I král Šlomo, nejmoudřejší z lidí, řekl o tomto zákonu: Je to nad mé chápání.

Všechno to se však jeví jako rozpor jen lidskému rozumu, protože lidská mysl nemůže překročit jistou mez chápání. I v životě je mnoho věcí, kterým nerozumíme, a prostě je přijmeme jako fakta.

Žít s B-hem není snadné. A přece ve všem je patrná Jeho velká láska k Svým dětem, jeho vliv a blízkost. I v tom, že jsme se opět přiblížili k měsíci nisanu, sobota 5.4. je šabat HaChodeš- předvečer roš chodeš nisan, znamená, že Pesach je na dosah.

Galerie rabínských autorit

Baal Šem Tov (Bešt)- Israel ben Eliezer, 1700- 1760
Zakladatel a první vůdce východoevropského chasidismu

Prostřednictvím ústní tradice předávané jeho žáky (Jakob Josef z Polonoje a další) i pověstí o jeho životě a činech se Baal Šem Tov stal prvním učitelem chasidismu a jeho světcem. Příběhy, shromážděné v Šivchej haBešt (1814-15) jsou také hlavním pramenem jeho životopisu. Podle nich se Israel narodil chudým starším rodičům v Okopu, malém podolském městečku, v těžké době válek v regionu. V dětském věku osiřel a protloukal se nuzně životem zprvu jako pomocník- behelfer

v chederu a později jako strážný v synagoze. V Jazlovci, blízko Buchnachu, kde byl behelferem, setkal se a sprátelil s mladým Meirem ben Cvi Hirsch Margoliotem, pozdějším slavným talmudickým učencem; Meir ho považoval za kolegu i učitele. Podle tradice odešel Israel ve svých 20 letech do ústraní v karpatských horách a připravoval se na své budoucí poslání, provázen svou druhou ženou Hanou (první žena zemřela krátce po sňatku). Žil tam několik let, zprvu byl kopáčem jílu, který jeho žena prodávala ve

městě, později pomáhal své ženě vést hostinec. Kolem r. 1730 se usadil v Tlustu. Měl syna Cviho a dceru Adélu. Jeho vnuky byli Moše Chajim Efrajim ze Sudykowa a Baruch z Mezibože. Nachman z Braclavi byl jeho pravnučk.

V polovině třicátých let (podle chasidské tradice 1736) v sobě objevil léčitelství a vůdcovské schopnosti; kruh jeho následovníků a obdivovatelů se rychle rozrůstal. Mnoho lidí bylo přitahováno jeho charismatem i zprávami o jeho zázracích; pod jeho vedením přešlo několik dříve utvořených skupin chasidů a v menší či větší míře přijalo jeho učení (Abraham Geršon z Kutowa, Israelův švagr; Arje Leib z Polonoje; Nachman z Kosova a Nachman z Gorodenky). Tradice naznačuje, že některé příslušníky těchto chasidských skupin nejdříve odpuzovalo Israelovo zázračné léčitelství jakožto baal šem, třebaže sám Israel byl na tuto činnost pyšný, jak prokazuje jeho vlastní podpis „Israel Baal Šem Tov z Tlustu“. Ale i současníci, kteří nepatřili k jeho okruhu, hodnotili jeho činnost příznivě, jak plyne z označení „slavný baal šem tov, nechť jeho světlo září“.

Israel se mnoho let chystal odejít do Erec jisrael. Jednou se již nalodil, ale musel se vrátit a „byl velmi zarmoucený“. Pouhých devět let před svou smrtí napsal svému švagru „ B-h ví, že neztrácím naději na cestu do Erec jisrael, ale není správná doba“.

Israel se vydával na cesty, aby léčil, vyháněl demony a zlé duchy (lecim) a šířil své učení. Ze vzpomínek jeho žáků, z oslavných lidových příběhů i ze spisů zaměřených proti němu vyplývá jasně vzájemná spojitost jeho léčitelství a charismatického vůdcovství. Pozdější chasidská tradice však odmítá význam jeho léčitelství a magických praktik. Z příběhů o něm i z jeho učení vyvstává jeho velké osobní kouzlo, výrazné charisma a celá jeho extatická osobnost i chování.

Modlitba byla pro něho zaníceným a mystickým přiblížením k B-hu, rozumové studium a znalosti byly až na druhém místě. Ve chvílích obzvláštního zanícení dosahoval mystické exaltace- alijat nešama- kterou realisticky popsal. Ve snech se mu ukazovaly budoucí i minulé události, dobré i zlé. Tradiční příběhy dokládají jeho komunikativnost a kontakty s lidmi, i s ženami, jednotlivě i v malých skupinkách. Nikdy není popisován jako kazatel v synagoze. Klasický obraz Israele, vždy s dýmkuou v ruce či v ústech, dokreslují jeho výchovné světské příběhy. Israelovo učení neprozrazuje talmudické znalosti a jeho protivníci ho za to kritizují, i za to, že se zabývá léčitelstvím, psaním amuletů a hovorem s prostými lidmi. V jeho učení je patrná znalost agady, etických a kabalistických spisů a obeznamenost se spisy Saadji Gaona.

Podle chasidské legendy je Israel jedním z vůdců disputujících s Jakobem Frankem r. 1759, ale jeho skutečný postoj vyjadřuje výrok, který údajně pronesl po odpadlictví frankistů: „Šechína pláče a říká, že dokud je úd připojen k tělu, je naděje na uzdravení; ale když je odtržen, už jej nelze zachránit; a každý Žid je údem šechíny“.

Israel i jeho následovníci si byli vědomi svého poslání- vedení svého lidu. Mnoho z jeho snů a vidění, jež mu byly zjeveny shůry, se týká aktuálních problémů a útrap Židů jeho generace. Učil, jak důležitá je dobročinnost a sám mnoho dával; pomáhal vykupovat zajatce a uvězněné, což byl velký problém jeho doby. Učil, že v každém okamžiku života má Žid projevovat zbožnou radost, zvláště v modlitbě, a sám šel příkladem způsobem modlitby i celým svým životem. Jeho obdivovatelé si všímali zejména světla a zanícení, jež vyzařovalo z jeho osoby a horoucnosti, s níž říkal modlitby. Odmítal přílišné postění, a nedoporučoval příliš tvrdé napominání. Ještě více než jeho učení inspirovala chasidy jeho idealizovaná osobnost, a to až do dnešních dnů.

V příbězích zaznamenaných Jakobem z Polonoje je Israelovým hlavním nebeským učitelem Achija šilonský, prorokující pád špatné vlády a nové království Izraele.

Jeho učení:

Israel si byl vědom svého zvláštního poslání i charismatického účinku. Vzdor tomu se obával pochybení a jednou řekl svému vnukovi Mošemu Chajimu Efrajimovi ze Sudykowa: „Přísahám Ti, že existuje jeden člověk na světě, který slyší Tóru od B-ha a šechíny, ne od anděla či serafa, a přece nevěří, že ho B-h neodstrčí, ježto může lehce být uvržen do propasti zla“. I když učení Baal Šem Tova vychází do jisté míry z kabaly a často užívá kabalistické terminologie, hlavní přínos Beštova chasidismu je v důrazu na osobní existenci a spásu duše jedince, k níž musí dojít před vykoupením světa: „neboť předtím, než se člověk bude modlit za celkové vykoupení, musí se modlit za spásu vlastní duše“. Tento důraz na jedince nahrazuje dřívější mesianismus a Israel zakazuje jakékoliv magické postupy mající za cíl přiblížení eschatologického věku. Svůj postoj jasně formuluje v dopise Abrahamu Geršonovi z r. 1751, kde líčí svůj rozhovor s mesiášem při duchovním vidění o Roš hašana 1747: „ Zeptal jsem se mesiáše, Kdy přijdeš, pane? A on mi odpověděl ‘Až tvé učení bude známo a zjeveno světu a rozšířeno a všichni budou moci říkat jichudim a zakusí duchovní pozvednutí jako ty’. Ohromilo mě to a zkrušilo a hádal jsem, kdy to asi bude“. Ačkoliv tato slova vyjadřují hlubokou víru v mesiáše a intenzivní touhu po něm, jsou daleko od mystického mesianismu, jenž se nedlouho předtím projevil tak destruktivně (Šabtaj Cvi, Jakob Frank).

Jádrem Israelova učení je pojem devekut- přilnutí, který chápe mnohem emocionálněji než jak jej používá

dřívější kabala. Tvrdí „víra je přilnutí duše k B-hu“ a požaduje, aby devekut byl přítomen v každodenních činech a mezilidských vztazích. Člověk musí uctívat B-ha a přilnout k Němu nejen konáním náboženských činností a dobrých skutků, ale i v běžných každodenních věcech, v zaměstnání, ve styku s lidmi- protože „když se člověk zabývá hmotnými záležitostmi a v myšlenkách setrvává u B-ha, bude požehnan“. Tato víra souvisí s luriánským principem pozvedání svatých jisker (nicocot), i když u Bešta se omezuje na spásu jednotlivé duše. Právě kvůli důrazu na stálou možnost devekut Israel nedoporučuje, aby se člověk odloučil od světského života a stranil se lidí. Zdůrazňuje moment radosti v uctívání B-ha a tvrdě se staví proti pústům a askezi. Varoval Jakoba Josefa z Polonoje „aby se neuváděl do nebezpečí mnoha pusty, jež přispívají k smutku a skleslosti“. Podle něho fyzické potěšení může vést k duchovní rozkoši, tj. k devekut. Fyzický akt lze považovat za náboženský skutek, jestliže ho člověk dělá s úmyslem uctít B-ha a skutek je vykonán ve stavu devekut; tento předpoklad vyžaduje devekut od každého Žida, ne jen od duchovně privilegovaných. Pro Israela i pro jeho žáky znamená devekut často-zejména při modlitbě- extázi.

Zásadní důležitost má v Israelově učení i studium Tóry, třebaže nevykládá tradiční ideál „studium Tóry kvůli ní samé“ v obecně přijatém významu, ale jako „kvůli písmenu“- „tak mě to učil můj učitel“: rozjímáním nad písmeny studovaného textu člověk otvírá božské světy před sebou. Tato víra se zakládá na přesvědčení, že písmena Tóry se uvolňují a sestupují k nám z nebeského zdroje, a tedy když někdo studuje náležitě, tj. rozjímáním, navrací vnější tvary písmen jejich duchovním prototypům, jejich božskému původu. Spojí-li studující člověk písmena Tóry s jejich kořeny, on sám se spojí s jejich vyššími formami a obdrží mystická zjevení. „Kýženým záměrem při studiu „lišma“ je, aby se člověk přiblížil ve svatosti a čistotě písmenům, skutečně i potenciálně; dodají mu moudrosti a ozáří ho světlem a hloubkou věčného života- a ten, kdo se snaží pochopit a bude spojen se svatými písmeny, může z nich i předpovědět budoucnost“.

Modlitba je jednou z hlavních způsobů k uctívání B-ha. Skrze modlitbu dosahuje člověk devekut a spojení s božskými světy. Stejně jako při studiu Tóry dosahuje se i v modlitbě devekut koncentrací na mystický význam písmen: „Podle toho, co mě naučil můj učitel, hlavní při učení Tóry a modlitbě je přiblížit se duchovnímu světlu Ejn Sof v písmenech Tóry či modlitby, to se nazývá učením kvůli němu samému.“

Avšak modlitba, již člověk míří k dosažení devekut, je občas narušována nežádoucími (doslova „cizími“) myšlenkami- machašavot zarot a modlicí

se člověk se s nimi musí patřičně vypořádat, aby neohrozily jeho duchovní úsilí. (Israelův způsob vypořádání se s „nežádoucími myšlenkami“ byl příčinou, že Nachman z Gorodenky uznal jeho moudrost a přidal se k jeho skupině.) Nežádoucí myšlenky podle Israele vycházejí z nebeského zdroje a jsou výsledkem kosmických procesů, obecně souvisících s principem spadlých jisker svatosti v luriánské kabale; jiskra je skryta v nežádoucí („hříšné“) myšlence a chce být pozvednuta a vykoupena. Tato tendence přivádí nežádoucí myšlenku do lidského srdce. Ten, kdo přemění nežádoucí myšlenku, pomůže jiskře vrátit se k svému božskému zdroji. Podle některých názorů toto Israelovo učení naznačuje, že nežádoucí myšlenky jsou posledním stádiem procesu acilut („vyzáření“, emanace); jsou většinou chápány v neoplatónském smyslu a ztotožňovány s klipot („skořápkami“, silami zla). Některé nežádoucí myšlenky musí být přeměněny a opraveny, jiné zapuzeny a odstraněny. Když člověk chce vědět, „jak rozeznat, která má být přeměněna a která zapuzena, má rozvážit, zda spolu s nežádoucí myšlenkou vstoupilo do jeho mysli i opravení myšlenky, pak ji přemění, ale jestli nemůže ihned myšlenku opravit, musí ji zapudit.“

Israelovo **pojetí cadika** má dva předpoklady: 1/ uznání existence mimořádných osobností, jejichž duchovní kvality jsou větší než u ostatních lidí a kteří vynikají vyšší rovinou svého devekut, a 2/ pojem židovského společenství jako celku a vzájemná odpovědnost všech příslušníků národa, ježto „každý Žid je údem šechíny“. Aby cadik splnil své poslání, musí současně zachovávat micvu devekut i udržovat spojení s hmotným světem prostřednictvím svého okolí, i s těmi, kdo jsou označováni za hříšníky. Duchovně je sám s B-hem, tvoří střed své obce. Ovlivňuje své okolí a je jím ovlivněn: hříchy současníků snižují jeho úroveň a jeho hříšné myšlenky podněcují druhé k páchání hříchů. Úkolem cadika je učit lidi sloužit B-hu skrze devekut a přivést hříšníky k pokání. Cadik duchovně sestupuje k hříšníkovi, spojí se s ním a vlastním stoupáním pozvedá i jeho a obnovuje ho k dobrému, pomáhá mu v očistění od poskvrn. Proces sestoupení se naruší, když do devekut cadika vstoupí slabost, ale ani pak se devekut zcela nepřeruší a sestoupení nemá za následek naprosté cadikovo odtržení od božského zdroje. Aby se cadik mohl povznést z hlubin a pozvedat hříšníka s sebou, musí udržet své devekut k B-hu: „když cadik sestupuje ze své výše, je to projev soucítění, aby se mohl spojit s většinou a pozvednout ji“. Představa sestoupení cadika zřetelně připomíná šabatiánské představy a někteří učenci v tom spatřují chasidskou transformaci šabatiánského názoru sestoupení mesiáše.

Cadik se zabývá i obnovením a pozvednutím duše zemřelého hříšníka. Vypráví se, že Israel konal zvláštní úkony k obnovení duše zemřelých hříšníků: „Jsou cadikim, kteří modlitbou vyvedou zlovolníky z pekla.

To jsem slyšel o Israeli Baal Šem Tov“ (Rav Jejvi, Ostrog, 1808, str.40). Israel se pokusil obnovit duši Šabtaje Cvi, řka, že „měl jiskru svatosti, ale uchvátil ji Samael“, byl však nucen zanechat svých pokusů, protože si uvědomil, že co platí pro Šabtaje Cvi, platilo by také pro Ježíše. Neexistuje však žádný důkaz, že Israel by měl šabatiánské sklony; naopak je známo, že tvrdě kritizoval knihu Chemdat Jamim (Izmir 1731/ 2), jejíž neznámý autor byl šabatián. Na druhé straně je evidentní, že znal šabatiánské spisy (i když jejich šabatiánský charakter se prokázal později a on o tom nevěděl). Israelovo pojetí cadika chce vyjádřit jen duchovní vztah, není v něm přítomen žádný z pozdějších aspektů „praktického cadikismu“, ani žádná zmínka pozdějšího názoru, že cadik musí být podporován svými žáky.

Israelův věhlas se šířil daleko za oblast Podolí a Povolží, kde působil, i do kruhů, které byly mimo jeho náboženské vedení. Vyvolalo to ovšem také opozici vůči němu. Rb. Chajim haKohen Rappaport, av bejt din ve Lvově, varoval své příbuzné, aby se neobraceli na „záračného doktora, který si říká Baal Šem“, avšak pravost dokumentu o exkomunikaci v Ostrogu je sporná a souvislost k Baal Šem nejasná.

Učení a legendy

Israel Baal Šem Tov nezanechal žádný spis jím napsaný či podepsaný, neexistují ani jeho soudobé podobizny. Bylo zveřejněno několik jeho dopisů Abrahamu Geršonovi z Kutowa, Jakobu Josefovi z Polonoje, Mosesu z Kutowa, neznámému adresátu a rb.Meirovi, av bejt din ve Staro-Konstantinovu. Existují různé padělky; v r. 1919 byl v Chersonu nalezen balíček s údajnými dokumenty Israele a jeho žáků, pocházející z vládního archivu v Kijevě, kde byl údajně uchován v souvislosti s procesem Israele z Ružina, obviněného z přípravy vraždy uduvače. Tyto dokumenty jsou však zřejmě padělky nebo opisy děl, již dříve publikovaných.

Israel nedal svému učení psanou formu a dokonce byl proti tomu, aby je zapsali druzí. Až po dvaceti letech od jeho smrti představil jeho žák Jakob Josef ve svých třech spisech- Toledot Jakob Josef, Cafnat Paneach, Korec (1782)- stovku

promluv a kázání, jež slyšel od Baal Šem Tova. Na konci Toledot Jakob Josef je sbírka Israelových výroků, s předmlouvou: „Toto jsou výroky, jež jsem slyšel od svého učitele a jen kuse zapsal, protože jsem se bál zapsat všechno a bál jsem se také, že to zapomenu.“ I další žáci a jejich žáci zařadili do svých prací výroky, jež slyšeli přímo od něho nebo byly citovány jeho jménem. Aron b.Cvi Hirsch haKohen z Opatowa prohlásil, že ve své Keter Šem Tov sebral všechny Israelovy výroky, které se objevily, ale většina citátů pochází z děl Jakoba Josefa. V Cavaat haRibaš od Ješaji z Janowa se nachází výběr z jeho promluv, ale podle Šneura Zalmana z Ljadi, který promluvy sesbíral, autor nepochopil jejich smysl. Nejlepší antologii Israelova učení je Sefer Baal Šem Tov, kterou vydal v Lodži 1938 Šimon Menachem Mendel Wodnik.

Už za života Baal Šem Tova se tvořily legendy o jeho zázracích a staly se nedílnou součástí chasidského prostředí, zvyšovaly obdiv k němu a podněcovaly opozici proti němu. Je samozřejmé, když jeho nadpřirozené schopnosti potvrzovala jeho rodina a žáci, kteří s ním byli ve styku, ale i ti ze současníků, kdo nepatřili mezi jeho blízké, mluvili o jeho charismatu. Tak vznikly legendy-ševachim (doslova „chvály“). První sbírka legend byla Šivchej haBešt, kterou sestavil Dov Baer b.Samuel z Linic, zeť Alexandra Šocheta, jenž byl několik let Beštovým písařem. Sběrka byla mnohokrát opisována a tím vzniklo plno chyb; po smrti sestavovatele vydal ji tiskem Israel Jaffe, žák Menachema Mendela z Vitebska a Šneura Zalmana z Ljadi. Jaffe sbírku upravil, odstranil nesrovnalosti, jež podle jeho názoru vznikly opisováním, přepsal první kapitulu o Israelově narození, mládí a zjevení. Vydání z r. 1814 v Kapustu bylo přijato jako zásadní. Později se Šivchej haBešt objevily v mnoha verzích hebrejských, v jidiš i latinu.

V 19. st. se objevilo několik sbírek legend o Baal Šem Tov, některé opakovaly příběhy z Šivchej haBešt, některé měly nové příběhy, jen zřídka pravdivé. Jedním z propagátorů imaginárních příběhů o Israeli a vůdcích raného chasidismu byl Michael Levi Frumkin, známý také pod jménem Rodkinson, chabadský chasid, který se stal maskilem. Avšak to, co se zachyceno v Kevucat Jaakov (1897) lze považovat za pravdivé. Mnoho z příběhů o Baal Šem převyprávěl Martin Buber.

Šabat tento týden začíná v pátek v 19'11, a končí v sobotu v 20'20.

Délka dne je 13 hod 3 min; délka skutečné hodiny činí 65 minut, východ jitřenky 5'16; doporučený čas ranní modlitby (talit a tfilin) v 5'14 hod; východ slunce v 6'21; polovina dne 12'53; čas odpolední modlitby (mincha gedola) ve 13'23, (mincha ktana 16'41, plag mincha 18'03) západ slunce (škia) 19'24; východ hvězd v 19'57

podle Holešova (jihovýchodní Morava); Čechy + 10 minut; podle kalendáře Kaluach

Šavua tov (שבוע טוב) - dobrý týden – vydává Olam - Společnost Judaica Holešov, Osvobození 1133, www.olam.cz Kontaktní osoba Jiří Richter, e-mail olam@olam.cz tel. 573 396 046